

Maatschappelijke impact coronavirus

Onderzoek & Statistiek
April 2020

Samenvatting

Corona raakt ons hard in ons dagelijks leven. Sinds de eerste coronabesmetting in Nederland op 27 februari is er in korte tijd veel veranderd. De gemeente 's-Hertogenbosch heeft daarom een onderzoek onder haar inwoners uitgezet om te weten te komen wat de maatschappelijke gevolgen zijn van het coronavirus. De uitkomsten van het onderzoek worden gebruikt om eventuele (extra) interventies te doen.

Het onderzoek is op 3 april uitgezet onder het Bossche digipanel en jongerenpanel. Daarnaast zijn inwoners via sociale media uitgenodigd om de digitale vragenlijst in te vullen. Na sluiting op 13 april hadden in totaal 5.777 inwoners de vragenlijst ingevuld.

Persoonlijke situatie

Ruim de helft van de respondenten geeft aan zich bezorgd te voelen door de huidige situatie en tegelijkertijd voelt 35% zich rustig. Ook voelt men zich machteloos (29%) en onzeker (28%). Een kwart van de respondenten is behoorlijk aangedaan, 44% enigszins en een derde (helemaal) niet tot een beetje. Het merendeel van de respondenten (variërend van 95% tot 99%) geeft aan zich goed te kunnen redden bij hun dagelijkse bezigheden en geen hulp nodig te hebben.

Als gemiddeld rapportcijfer voor de tevredenheid met hun leven, geven de respondenten een 6,8. Meer dan de helft geeft aan dat zij op dit moment minder tevreden zijn met hun leven dan dat zij waren vóór 27 februari. Daarnaast voelt 38% van de respondenten zich eenzamer dan voor die datum. Vooral jongeren, alleenstaanden en eenoudergezinnen zijn zich de afgelopen weken eenzamer gaan voelen.

Bijna twee op de vijf respondenten zijn de afgelopen weken nieuwe activiteiten gaan doen die zij voorheen niet deden. Zo doet 19% meer digitaal en 18% doet (ook) op sportief gebied nieuwe activiteiten.

Van de respondenten met kinderen, geeft 36% aan dat de opvang en/of het thuisonderwijs en/of het online onderwijs goed gaat. Volgens 55% gaat het redelijk en 6% vindt dit niet goed gaan. Dit zijn naar verhouding meer eenoudergezinnen en ouders uit de wijken Graafsepoort, Noord en West. Van de studerende respondenten krijgt én volgt 60% online onderwijs. Van alle werkende respondenten geeft 54% aan hun werk op dit moment te kunnen blijven doen, grotendeels vanuit huis. 28% heeft het nu drukker, terwijl 24% aangeeft het werk vanaf hun (vaste) werklocatie te doen.

Ervaringen met het coronavirus

De overgrote meerderheid van de respondenten heeft geen klachten die mogelijk wijzen op een coronabesmetting. Zo'n 4% geeft aan dat iemand in hun huishouden dergelijke klachten heeft, terwijl 6% zelf klachten ervaart. Verder kent 37% iemand buiten het eigen huishouden met een vastgestelde coronabesmetting en geeft één op de tien aan dat iemand in de persoonlijke kring is overleden aan de gevolgen van corona.

45% van de respondenten is bang om zelf besmet te raken met corona, 55% is hier niet bang voor. De angst om zelf besmet te raken met corona, neemt toe naarmate de respondenten ouder zijn.

Zorgen door het coronavirus

De meeste respondenten maken zich zorgen over de economische gevolgen van de crisis (52% veel zorgen), de zorg en hulp in ziekenhuizen (33%) en een kwetsbaar persoon in

hun omgeving (26%). 24% maakt zich veel zorgen dat anderen de adviezen rondom corona niet opvolgen. Dit aandeel is hoger onder jongeren.

Ruim één op de vijf respondenten maakt zich veel zorgen over de lichamelijke gezondheid van familie of vrienden. Deze zorgen nemen af naarmate de respondenten ouder zijn. 12% maakt zich veel zorgen over de eigen lichamelijke gezondheid of die van gezinsleden en 9% over de eigen geestelijke gezondheid of die van gezinsleden. Ook deze zorgen nemen af naarmate de respondenten ouder zijn.

Over hun werksituatie maakt 12% zich veel zorgen en over hun financiële situatie 17%. Onder eenoudergezinnen is dit aandeel hoger. Van de ouders maakt 13% zich veel zorgen over het onderwijs van hun kind(eren). Dit zijn verhoudingsgewijs meer eenoudergezinnen en ouders uit de wijk West. Eén op de tien ouders maakt zich veel zorgen over een leerachterstand bij hun kind. In de wijken West en Noord is dit aandeel naar verhouding hoger. Van alle respondenten maakt 15% zich veel zorgen over een gezin waarvan zij weten dat er thuis spanningen zijn. De minste zorgen maken respondenten zich over de saamhorigheid in de buurt (2% veel zorgen).

Positieve gevolgen en wat mensen missen

De coronacrisis heeft niet alleen negatieve gevolgen, er worden ook positieve gevolgen ervaren. De meerderheid van de respondenten geeft aan dat zij de schonere lucht (57%) en de initiatieven die ontstaan zijn om anderen te helpen (51%) als positief ervaren. Ook worden vaak genoemd tijd van bezinning (37%), minder files (33%) en meer tijd voor klussen in huis/tuin (32%). Ruim een derde van de respondenten geeft aan dat zij anderen in hun omgeving helpen, bijvoorbeeld door boodschappen te doen of digitaal/telefonisch een praatje te maken. Bijna één op de tien respondenten is betrokken bij een maatschappelijk initiatief om anderen te steunen. Zoals initiatieven voor het tegengaan van eenzaamheid, het ondersteunen van de lokale economie en verzorgen van maaltijden.

Respondenten missen veruit het meest hun sociale contacten met familie en vrienden (85%). Ook het gevoel van vrijheid wordt door velen gemist (50%). Andere antwoorden die vaak worden genoemd zijn culturele activiteiten (30%), dagjes uit (26%), mijn vereniging (21%), sportactiviteiten (19%) en contact met collega's/studiegenoten (17%).

Hulpvragen en informatievoorziening

Respondenten die een vraag hebben gesteld aan één van diverse instanties zijn over het algemeen van mening dat zij bij de betreffende instantie goed terecht konden. Zo geeft 92% aan dat zij goed terecht konden bij de huisarts. Voor de school is dat 89%, voor de GGD 82% en voor de gemeente 83%.

De meeste respondenten zijn tevreden over de algemene informatievoorziening over het coronavirus. 85% kan de juiste informatie vinden, 84% vindt de informatie voldoende en 76% vindt de informatie duidelijk. 8% vindt de informatie niet duidelijk. Respondenten hebben deze stellingen met name beantwoord over de landelijke informatievoorziening.

Tips en opmerkingen

Tot slot heeft ongeveer een kwart van de respondenten tips of opmerkingen gegeven voor de gemeente 's-Hertogenbosch of in meer algemene zin. De belangrijkste tips voor de gemeente gaan over handhaving en communicatie.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

In april 2020 heeft de afdeling Onderzoek & Statistiek van de gemeente 's-Hertogenbosch een inwonersonderzoek gehouden naar de maatschappelijke impact van corona. Met dit onderzoek willen we te weten komen wat de maatschappelijke gevolgen zijn van het coronavirus voor onze inwoners. Er is bijvoorbeeld gevraagd hoe inwoners zich voelen, wat hun arbeidssituatie is en of zij op dit moment hulp geven aan mensen die het nu moeilijk hebben. Opdrachtgever voor dit onderzoek is het crisisteam maatschappelijke impact van de gemeente 's-Hertogenbosch. De uitkomsten van het onderzoek worden gebruikt om eventuele (extra) interventies te doen.

Overigens is een vergelijkbaar onderzoek ook uitgezet in de provincie Noord-Brabant (via het Brabantpanel) en in verschillende andere Brabantse steden. Een aantal vragen is identiek gesteld. Waar mogelijk wordt een vergelijking met de uitkomsten van de provincie gemaakt.

1.2 Methodiek

Het onderzoek is uitgezet op vrijdag 3 april en heeft open gestaan tot en met maandag 13 april (tweede paasdag). Het onderzoek is uitgezet in het digipanel, jongerenpanel en er is via sociale media een zogenaamde open link naar de digitale vragenlijst verspreid.

Van de 6.473 digipanelleden die een uitnodiging ontvingen, vulden 4.614 de vragenlijst in (respons 71%). Van de 728 leden van het jongerenpanel hebben 314 de vragenlijst ingevuld. Dit is een respons van 43%. De vragenlijst is via de open link door 849 inwoners ingevuld. In totaal hebben 5.777 respondenten de vragenlijst ingevuld.

1.3 Inhoud

De rapportage bestaat uit de volgende hoofdstukken:

Samenvatting.....	2
1. Inleiding.....	4
2. Persoonlijke situatie	5
3. Ervaringen met het coronavirus.....	10
4. Zorgen, gemis en positieve gevolgen.....	11
5. Hulp en initiatieven.....	15
6. Instanties en overheid.....	16
7. Tot slot	20

2. Persoonlijke situatie

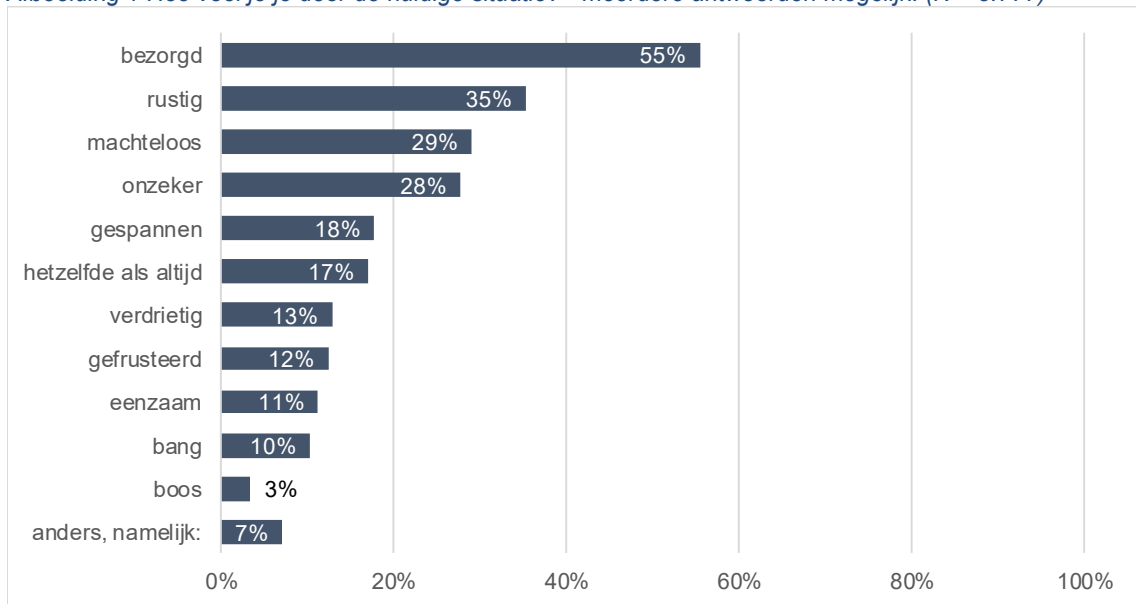
Ruim twee derde van de respondenten is enigszins tot behoorlijk aangedaan door de huidige situatie. Meer dan de helft is 'bezorgd', terwijl een deel zich ook eenzamer is gaan voelen. Bijna iedereen geeft aan zich (soms met hulp) goed te kunnen redden. Ook de thuissituatie met kinderen is voor de meeste ouders goed te doen.

2.1 Gemoedstoestand

Men voelt zich vooral bezorgd, rustig, machteloos en onzeker

Meer dan de helft van de respondenten geeft aan zich 'bezorgd' te voelen door de huidige situatie. Ook 'rustig', 'machteloos' en 'onzeker' worden wat vaker genoemd. 'Bezorgd' wordt vaker genoemd naarmate de leeftijd toeneemt. Zo geeft 39% van de 15-29 jarigen aan 'bezorgd' te zijn, bij de 55-plussers is dit 66%. Overigens is ook door het Brabantpanel 'bezorgd' het meest genoemd (63%)

Afbeelding 1 Hoe voel je je door de huidige situatie? - meerdere antwoorden mogelijk. (N = 5.777)

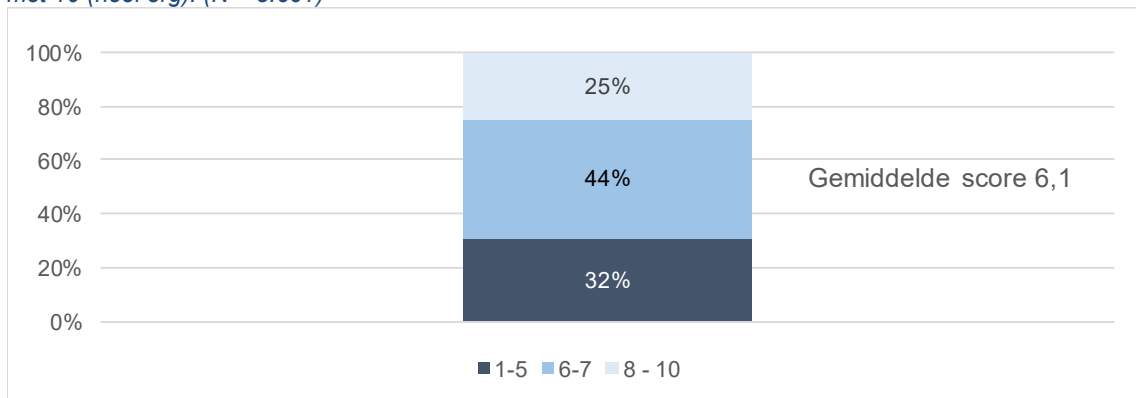

Twee derde enigszins tot behoorlijk aangedaan

Het merendeel van de respondenten geeft aan enigszins tot behoorlijk aangedaan te zijn door de huidige situatie. Een kwart is behoorlijk aangedaan (score 8-10), 44% enigszins en een derde (helemaal) niet tot een beetje. De mate waarin respondenten aangedaan zijn, neemt toe met de leeftijd. Van de jongeren is 18% behoorlijk aangedaan, bij de 55-plussers is dit 32%.

De gemiddelde score is een 6,1. Dit is iets lager dan in het Brabantpanel (6,6).

Afbeelding 2 Hoe aangedaan ben je door de huidige situatie? Geef een cijfer van 1 (helemaal niet) tot en met 10 (heel erg). (N = 5.661)

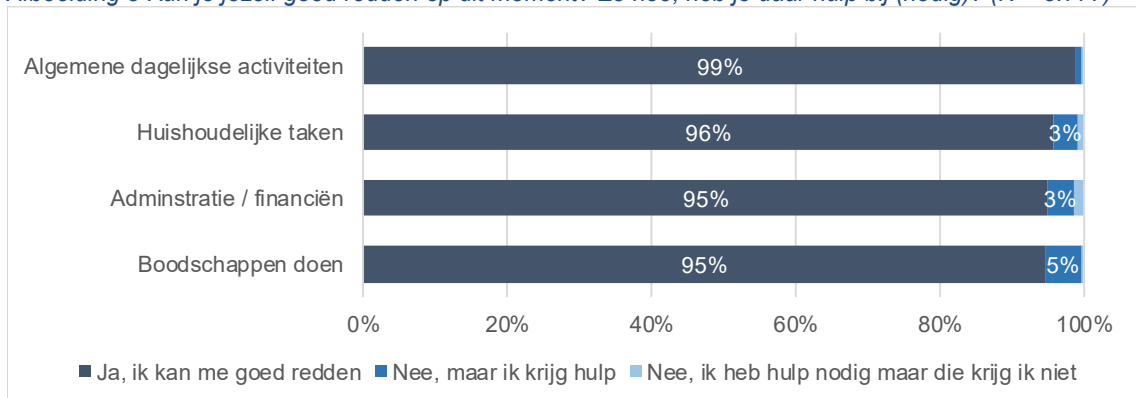
2.2 Zelf- en samenredzaamheid

Merendeel kan zich goed redden

Het merendeel van de respondenten (variërend van 95% tot 99%) geeft aan zich goed te kunnen redden en geen hulp nodig te hebben. Een kleiner aandeel (variërend van 1% tot 5%) geeft aan zichzelf niet goed te kunnen redden op dit moment, maar daar hulp voor te krijgen.

Een klein aandeel respondenten geeft aan zich op dit moment niet goed te kunnen redden, daar hulp voor nodig te hebben maar die niet te krijgen. Het minst vaak wordt dit aangegeven bij algemene dagelijkse activiteiten (zoals wassen, aankleden, eten) en boodschappen doen; het vaakst bij de administratie en/of financiën (1,5%). Vooral jongeren en respondenten uit West geven aan hulp nodig te hebben bij hun administratie en/of financiën en die nu niet te krijgen.

Afbeelding 3 Kun je jezelf goed redden op dit moment? Zo nee, heb je daar hulp bij (nodig)? (N = 5.777)

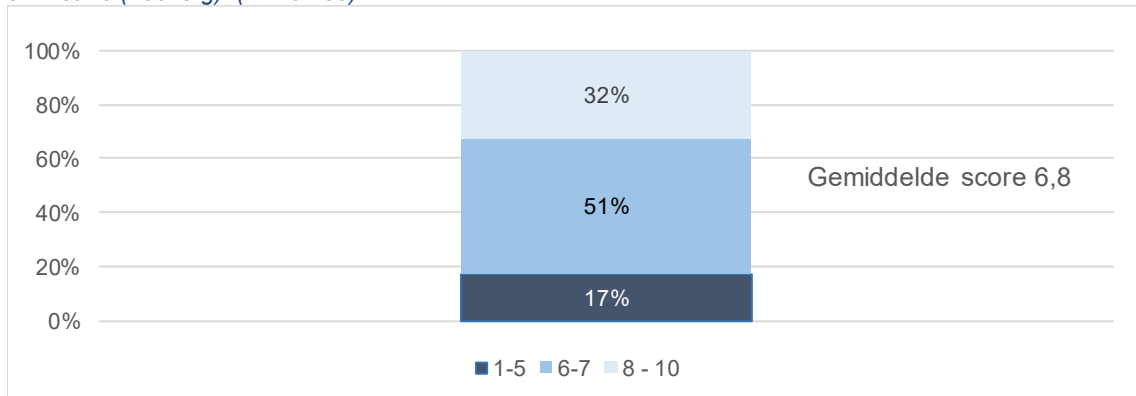

Tevredenheid leven een 6,8

De respondenten geven op dit moment gemiddeld een 6,8 als cijfer op de vraag: 'Hoe tevreden ben je op dit moment met jouw leven?'. 17% is op dit moment ontevreden (cijfer 1 t/m 5), 51% is redelijk tevreden (cijfer 6 of 7) en 32% is hierover (zeer) tevreden (cijfer 8, 9 of 10). In het Brabantpanel wordt als rapportcijfer gemiddeld een 7,1 gegeven.

Er is ook gevraagd of deze score beter of slechter is dan vóór 27 februari (de eerste coronabesmetting in Nederland). Vier procent geeft aan dat de score beter is en 42% geeft aan dat hun score hetzelfde is. Meer dan de helft (55%) geeft echter aan dat hun score slechter is.

Afbeelding 4 Hoe tevreden ben je op dit moment met jouw leven? Geef een cijfer van 1 (helemaal niet) tot en met 10 (heel erg). (N = 5.730)

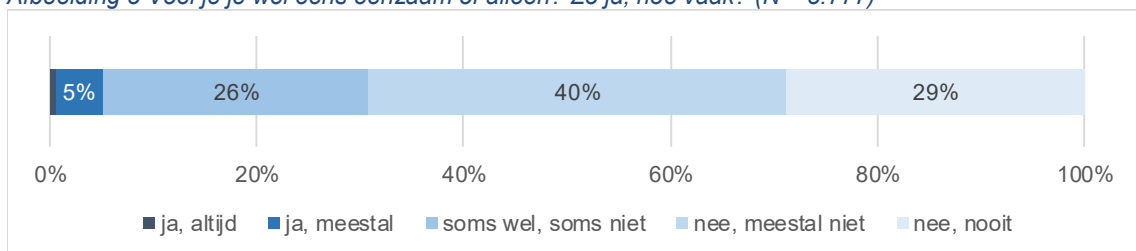

Twee derde voelt zich nooit of meestal niet eenzaam

Het blijkt dat ruim twee derde van de respondenten zich nooit of meestal niet eenzaam voelt. Iets meer dan een kwart voelt zich soms wel, soms niet eenzaam en vijf procent van de respondenten voelt zich meestal of altijd eenzaam (ter vergelijking: in het Brabantpanel is dit 10%). Vooral jongeren (11%) en alleenstaanden (14%) geven vaker dan gemiddeld aan zich meestal of altijd alleen te voelen.

Op de vraag of men zich meer of minder eenzaam voelt dan vóór de eerste coronabesmetting in Nederland, antwoordt 59% dat er niets veranderd is. Slechts 3% voelt zich minder eenzaam; 38% voelt zich daarentegen eenzamer (in het Brabantpanel is dit 35%). Vooral jongeren (54%), alleenstaanden (55%) en éénuoudergezinnen (52%) zijn zich de afgelopen weken eenzamer gaan voelen.

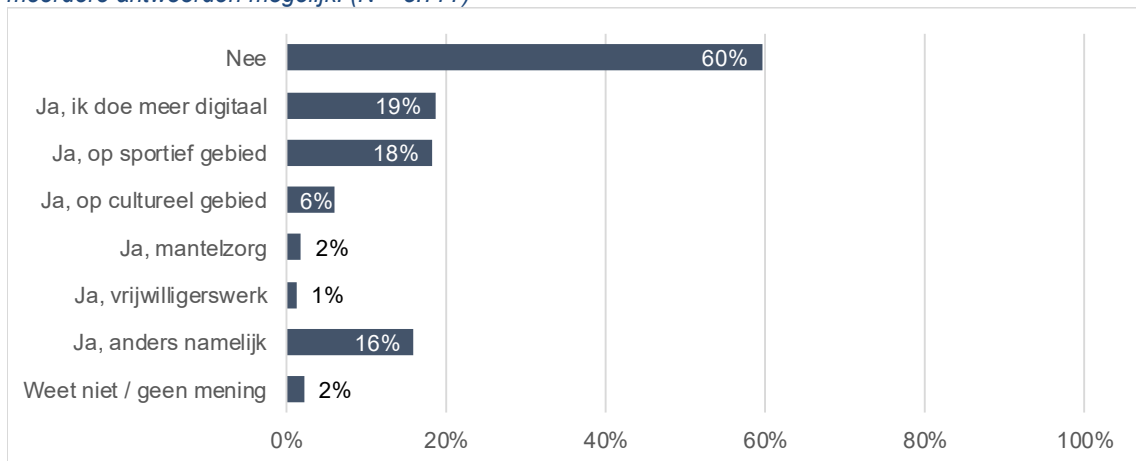
Afbeelding 5 Voel je je wel eens eenzaam of alleen? Zo ja, hoe vaak? (N = 5.777)

60% doet dezelfde activiteiten als altijd

De afgelopen weken is 38% van de respondenten nieuwe activiteiten gaan doen die ze voorheen niet deden, terwijl 60% aangeeft dat dit niet zo is. Men is vooral meer digitaal gaan doen, en nieuwe activiteiten op sportief gebied. Ongeveer één op de zes respondenten koos voor 'anders, namelijk'. Hier is bijvoorbeeld genoemd: thuisonderwijs, thuiswerken, (achterstallige) klussen aan huis en tuin, meer koken en bakken, lezen, knutselen en creatieve hobby's. Overigens blijkt hier dat naarmate men ouder is, men minder nieuwe activiteiten doet. Zo zegt 51% van de jongeren géén nieuwe activiteiten te doen, bij de 55-plussers is dit 67%.

Afbeelding 6 Ben je de afgelopen weken nieuwe activiteiten gaan doen die je voorheen niet deed? - bij 'ja' meerdere antwoorden mogelijk. (N = 5.777)

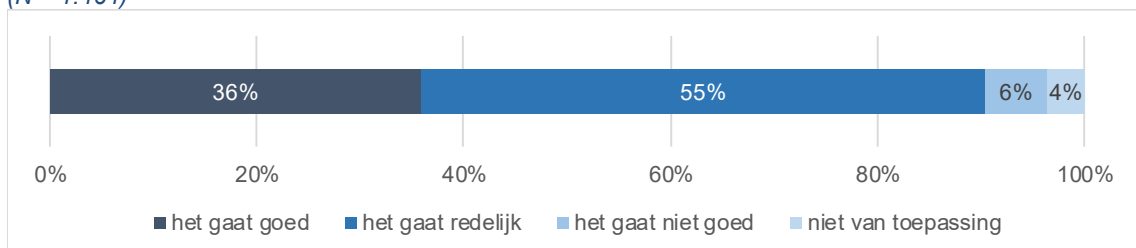

2.3 Kinderen

Thuisituatie met kinderen voor meeste ouders goed te doen

Van alle respondenten heeft driekwart géén kinderen die normaal gesproken van kinderopvang gebruik maken, of op de basisschool of het voorgezet onderwijs zitten. De overige 25% is gevraagd hoe ze de opvang / het thuisonderwijs / het online onderwijs van hun kind(eren) thuis ervaren. De overgrote meerderheid (90%) vindt dat goed of redelijk gaat. Zes procent vindt dit niet goed gaan. Dit zijn naar verhouding meer eenoudergezinnen (9%) en ouders uit de Graafsepoort (8%) Noord (9%) en West (9%).

Afbeelding 7 Hoe ervaar je de opvang / het thuisonderwijs / het online onderwijs van jou kind(eren) thuis? (N = 1.464)

De kinderen van sommige respondenten gaan nog naar school of de opvang. Zij konden 'niet van toepassing' antwoorden.

2.4 Onderwijs en arbeidssituatie

Van alle respondenten werkt 56% in loondienst, 7% is (ook) ZZP'er, 4% (ook) ondernemer, terwijl 11% (ook) studeert. 28% van de respondenten werkt of studeert niet.

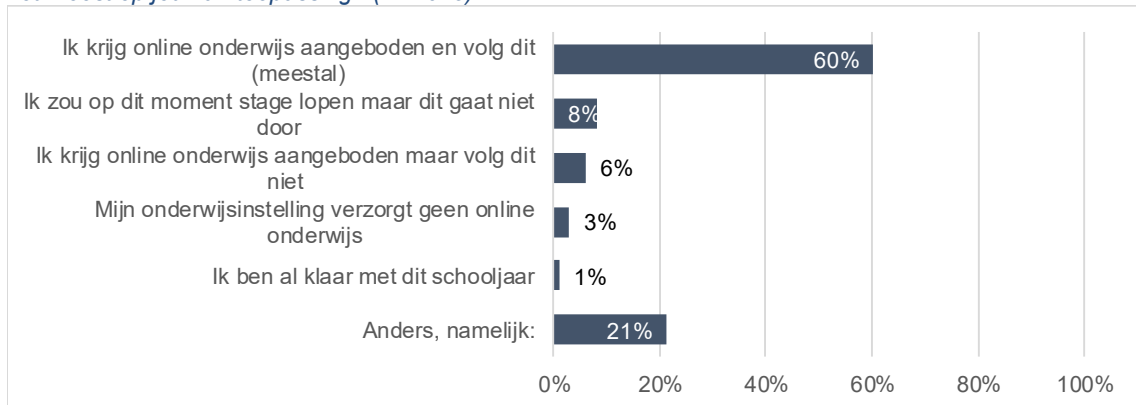
Drie op de vijf studenten volgt online onderwijs

Van alle respondenten die studeren, geeft 60% aan online onderwijs aangeboden te krijgen en dit (meestal) te volgen. Ongeveer één op de vijf koos voor 'anders, namelijk'. Een aantal

respondenten gaf hier aan thuis bezig te zijn met een scriptie of afstudeeronderzoek. Ook loopt een aantal studenten op dit moment stage.

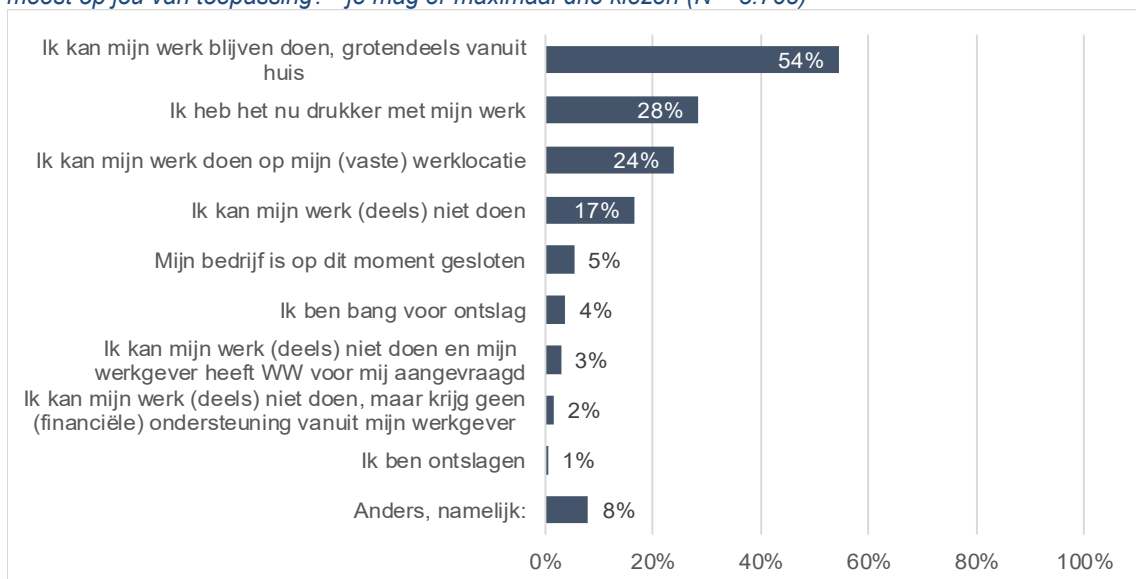
Afbeelding 8 Het coronavirus heeft waarschijnlijk gevolgen voor jouw onderwijssituatie. Welke stelling is het meest op jou van toepassing? (N = 625)

Ruim de helft kan werk grotendeels vanuit huis blijven doen

54% procent van alle werkende respondenten, geeft aan hun werk op dit moment te kunnen blijven doen, grotendeels vanuit huis. Ruim een kwart heeft het nu drukker, terwijl bijna een kwart aangeeft hun werk vanaf hun (vaste) werklocatie te doen. Bij 'anders, namelijk' geeft een deel van de respondenten aan vanwege corona minder werk of opdrachten te hebben, en/of zich zorgen te maken over de toekomst.

Afbeelding 9 Het coronavirus heeft waarschijnlijk gevolgen voor jouw arbeidssituatie. Welke stelling is het meest op jou van toepassing? - je mag er maximaal drie kiezen (N = 3.768)

3. Ervaringen met het coronavirus

Iets minder dan de helft van de respondenten geeft aan bang te zijn om zelf besmet te raken met corona. Deze angst neemt toe naarmate de respondenten ouder zijn. Verder geeft ruim een derde aan iemand buiten het eigen huishouden te kennen met een vastgestelde besmetting. En één op de tien respondenten geeft aan dat iemand in de persoonlijke kring is overleden aan de gevolgen van corona.

3.1 Eigen ervaringen

Van de respondenten geeft 6% aan zelf klachten te ondervinden die kunnen wijzen op coronabesmetting (koorts, benauwdheid of hoesten) en bij 4% heeft (ook) iemand in het huishouden klachten, mogelijk wijzend op een coronabesmetting. Ongeveer 20 respondenten geven aan zelf besmet te zijn met het coronavirus en/of dat dit het geval is bij iemand in het huishouden. Verder geeft ruim een derde (37%) aan iemand buiten het eigen huishouden (in familie-, burens en vriendenkring) te kennen met een vastgestelde (dus positief geteste) coronabesmetting. Eén op de tien respondenten geeft aan dat iemand in de persoonlijke kring is overleden aan de gevolgen van corona.

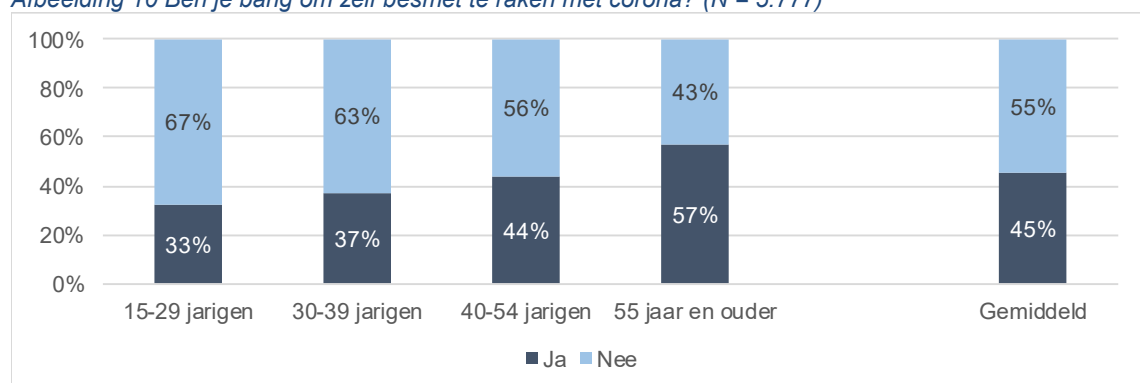
De resultaten op deze vragen komen overigens niet overeen met de cijfers die het RIVM dagelijks publiceert. De uitkomsten geven dan ook vooral een indicatie van het aantal respondenten dat in eigen huishouden of in de vrienden- of familiekring met klachten of besmettingen te maken heeft. De resultaten komen wel overeen met de uitkomsten van het Brabantpanel.

3.2 Angst voor besmetting

45% bang om zelf besmet te worden

Van alle respondenten geeft 45% aan bang te zijn om zelf besmet te raken met corona. 55% is hier niet bang voor. Het valt op dat de angst om zelf besmet te raken met corona, toeneemt naarmate de respondenten ouder zijn. Verder is de helft van de vrouwelijke respondenten bang om besmet te worden, bij de mannen is dit aandeel lager (41%).

Afbeelding 10 Ben je bang om zelf besmet te raken met corona? (N = 5.777)

4. Zorgen, gemis en positieve gevolgen

Respondenten maken zich vooral zorgen over de gevolgen van de crisis voor de economie. Ook zijn er relatief veel zorgen over (kwetsbare) mensen in de eigen omgeving. En is men bezorgd dat anderen adviezen over corona niet opvolgen. Gemist worden vooral de sociale contacten met familie en vrienden en het gevoel van vrijheid. Als positieve gevolgen noemen de respondenten vooral de schonere lucht en nieuwe initiatieven die zijn ontstaan.

4.1 Zorgen

Vooral zorgen over gevolgen van crisis voor economie

Er zijn vooral zorgen over de gevolgen van de coronacrisis voor de economie. Negen op de tien respondenten zijn hier bezorgd over. Ruim de helft (52%) maakt zich er zelfs veel zorgen over. Onder 55-plussers is dit aandeel iets hoger (60%).

Afbeelding 11 In hoeverre maak je je op dit moment zorgen over...?

De helft heeft (enige) zorgen over de eigen financiële situatie

Over de eigen financiële situatie maakt de helft van de respondenten zich enige of veel zorgen. 17% maakt zich hierover veel zorgen. Onder eenoudergezinnen is dit hoger (23%). In het Brabantpanel is dit lager (11%). Over hun werksituatie maakt 44% zich enige of veel zorgen, 12% maakt zich veel zorgen. Onder 15-29 jarigen is dit iets hoger.

Meerderheid heeft (enige) zorgen over mensen in hun eigen omgeving

Ruim acht op de tien respondenten zijn bezorgd over een kwetsbaar persoon in hun omgeving. 26% maakt zich hier veel zorgen over. 15-29 jarigen maken zich hier verhoudingsgewijs meer zorgen over. Ook over de lichamelijke gezondheid van familie of vrienden maken veel respondenten zich veel of enige zorgen (84%). 22% maakt zich hier veel zorgen over. Deze zorgen nemen af naarmate de leeftijd van de respondenten toeneemt. Onder 15-29 jarigen is dit 27%, onder 55-plussers 18%.

Bij 1 op de 8 veel zorgen over eigen lichamelijke gezondheid of van gezinsleden

Over de eigen lichamelijke gezondheid en die van gezinsleden is bijna twee derde in enige mate bezorgd. 12% maakt zich hier veel zorgen over. Deze zorgen zijn er verhoudingsgewijs meer onder eenoudergezinnen en respondenten uit Nuland. Over de eigen geestelijke gezondheid of die van gezinsleden is bijna de helft in enige mate bezorgd, 9% heeft hier veel zorgen over. Deze zorgen nemen af naarmate de leeftijd toeneemt.

Een derde heeft veel zorgen over zorg en hulp in ziekenhuizen

De meerderheid maakt zich enige of veel zorgen over de zorg en hulp in ziekenhuizen. Een derde maakt zich hierover veel zorgen. Over de overige zorg en hulp maken bijna zeven op de tien respondenten zich zorgen. Twee op de tien maken zich hierover veel zorgen. In de wijk Zuid ligt dit aandeel iets hoger.

Een kwart heeft veel zorgen dat anderen corona-adviezen niet opvolgen

Van alle respondenten maakt 84% zich enige (60%) of veel (24%) zorgen dat anderen de adviezen rondom corona niet opvolgen. Onder 15-29 jarigen is het aandeel dat zich hierover veel zorgen maakt iets hoger, namelijk 32%.

Eén op de tien ouders heeft veel zorgen over leerachterstand bij hun kind(eren)

Bijna zes op de tien ouders zijn in enige mate bezorgd over het onderwijs van hun kind(eren). 13% maakt zich hier veel zorgen over. Dit zijn verhoudingsgewijs meer eenoudergezinnen en ouders uit de wijk West. Eén op de tien ouders maakt zich veel zorgen over een leerachterstand bij hun kind. In de wijken West en Noord ligt dit aandeel hoger. Van alle respondenten maakt 15% zich veel zorgen over een gezin waarvan zij weten dat er thuis spanningen zijn. In het Brabantpanel is dit aandeel hoger (28%). Over ruzies en spanningen in het eigen gezin maakt ongeveer een vijfde zich enige of veel zorgen. Drie procent maakt zich hier veel zorgen over.

Beperkte zorgen over saamhorigheid en overlast in de buurt

Over de saamhorigheid in de buurt is men het minst bezorgd. Twee procent maakt zich hier veel zorgen over. In de wijk Noord ligt dit iets hoger. Drie procent van alle respondenten heeft veel zorgen over overlast door buurtgenoten. In de wijk Graafsepoort ligt dit iets hoger. Over spanningen op straat en in winkels maakt 3% zich veel zorgen. Dit aandeel ligt iets hoger in de wijken West, Graafsepoort en Noord.

4.2 Wat missen mensen?

Men mist vooral sociale contacten met familie en vrienden

Ruim acht op de tien respondenten (85%) geven aan dat zij sociale contacten met familie en vrienden het meest missen in deze tijd. Dit antwoord is veruit het meest genoemd. Ook het gevoel van vrijheid wordt door de helft gemist. Andere antwoorden die vaak worden genoemd zijn culturele activiteiten (30%), dagjes uit (26%), mijn vereniging (21%), sportactiviteiten (19%) en contact met collega's en/of studiegenoten (17%).

Dagjes uit worden verhoudingsgewijs meer gemist door respondenten van 15-39 jaar en gezinnen met kinderen. 15-29 jarigen en eenoudergezinnen missen meer dan gemiddeld het contact met collega's/studiegenoten.

Acht procent koos voor het antwoord 'anders, namelijk'. Zij noemen bijvoorbeeld: horecabezoek, vakanties, (oppassen op) de kleinkinderen, winkelen en/of naar de stad gaan, het gewone leven, mensen ontmoeten en school voor de kinderen.

Afbeelding 12 Wat mis je op dit moment het meest? – maximaal drie antwoorden mogelijk (N=5.777)

4.3 Positieve gevolgen

Belangrijkste positieve gevolgen: schonere lucht en nieuwe initiatieven

Naast zorgen en gemis brengt de crisis ook positieve gevolgen met zich mee. Als we aan de respondenten vragen wat zij als positief ervaren in deze tijd noemen zij vooral de schonere lucht (57%) en de initiatieven die zijn ontstaan om anderen te helpen (51%). Maar ook andere antwoorden worden relatief veel genoemd, zoals tijd van bezinning (37%), minder files (33%) en meer tijd voor klussen in huis/tuin (32%). Slechts 5% geeft aan dat zij geen positieve gevolgen ervaren. Jongeren en respondenten uit de Binnenstad antwoorden verhoudingsgewijs vaker 'meer beweging in de buitenlucht'. Respondenten uit Empel en Engelen geven naar verhouding vaker aan dat zij minder files ervaren.

Er zijn geen opvallende verschillen met de resultaten van het Brabantpanel.

Acht procent geeft het antwoord 'anders, namelijk'. Zij noemen bijvoorbeeld: meer saamhorigheid, meer rust, minder stress, digitale ontwikkelingen, nieuwe manieren van contact onderhouden, het besef dat niet alles vanzelfsprekend is, rust voor milieu en minder sociale verplichtingen.

Afbeelding 13 Wat ervaar je als positief in deze tijd? – meerdere antwoorden mogelijk (N=5.777)

5. Hulp en initiatieven

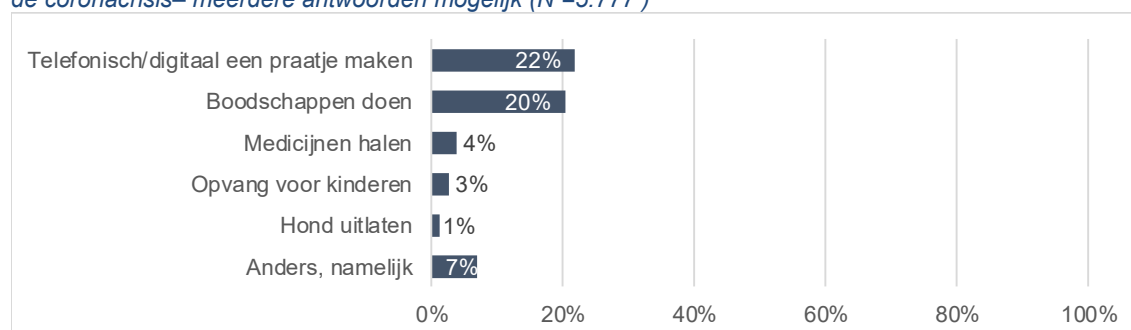
Een derde van de respondenten geeft hulp aan mensen in hun directe omgeving die het moeilijk hebben door de coronacrisis. Het gaat vooral om telefonisch/digitaal een praatje maken of boodschappen doen. Deze hulp wordt veelal gegeven aan familieleden, maar ook aan vrienden/kennissen en directe burens. Zo'n 1 op de 10 respondenten is betrokken bij een initiatief om mensen te steunen die het zwaar hebben. Bijvoorbeeld een initiatief voor het tegengaan van eenzaamheid, het ondersteunen en/of stimuleren van de lokale economie en verzorgen van maaltijden.

5.1 Hulp geven

Een derde geeft hulp aan anderen

Ruim een derde (34%) geeft hulp aan mensen in hun directe omgeving die het moeilijk hebben door de coronacrisis. Deze hulp wordt verhoudingsgewijs meer geboden door 40-54 jarigen en respondenten uit de wijk Zuid (42%) en minder door 15-29 jarigen (27%) en respondenten uit de wijk Groote Wielen (22%). Respondenten die hulp bieden doen dat vooral door telefonisch/digitaal een praatje te maken (22%) of boodschappen te doen (20%). Zeven procent geeft het antwoord 'anders, namelijk'. Zij noemen bijvoorbeeld: eten koken en/of brengen, kaartjes/bloemen/cadeautjes sturen, een luisterend oor bieden, klusjes doen in de tuin/rond huis en financiële hulp.

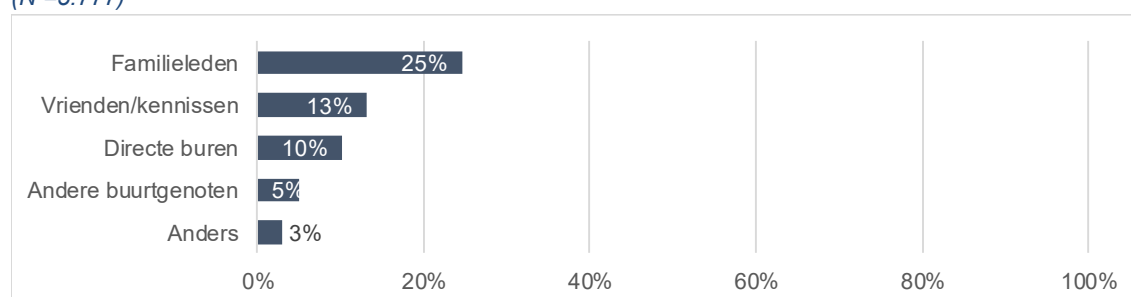
Afbeelding 14 Hulp die inwoners geven aan mensen in hun directe omgeving die het moeilijk hebben door de coronacrisis– meerdere antwoorden mogelijk (N=5.777)

Vooral hulp aan familieleden

Een kwart van de respondenten geeft hulp aan familieleden. Maar ook vrienden/kennissen (13%) en directe burens (10%) worden relatief vaak genoemd.

Afbeelding 15 Aan wie geven inwoners hulp in hun directe omgeving? – meerdere antwoorden mogelijk (N=5.777)

5.2 Initiatieven

Bijna 1 op de 10 is betrokken bij een initiatief om mensen te steunen

Tijdens de coronacrisis ontstaan er veel nieuwe initiatieven. Negen procent van de respondenten is actief betrokken bij één of meer initiatieven om mensen die het zwaar hebben te steunen. In Vinkel ligt dit aandeel hoger (18%). Het gaat bijvoorbeeld om initiatieven voor het tegengaan van eenzaamheid, het ondersteunen / stimuleren van de lokale economie en verzorgen van maaltijden. Maar ook hebben inwoners meegedaan aan steunbetuigingen voor bepaalde groepen en zijn er initiatieven om vraag en aanbod van hulp bijeen te brengen. Enkele voorbeelden van antwoorden die zijn genoemd:

- Tegengaan van eenzaamheid:
  - *“Voor alle bewoners en verzorgers van Antoniegaarde in ‘s-Hertogenbosch heb ik kaartjes gemaakt en die zijn daar afgelopen week afgegeven. Ook voor ouderen binnen familie en kennissenkring heb ik die gemaakt.”*
  - *“Ik maak nu speciaal voor deze periode met enkele ZZP'ers een radioprogramma voor 70+ ers.”*
  - *“Bloemen bij ouderencomplexen bezorgen, huurders kunnen bellen om ‘zomaar een praatje’”*
- Ondersteunen/stimuleren van lokale economie:
  - *“We bestellen eten bij lokale horeca ondernemers maar steunen ook de kapster en andere bekende ondernemers.”*
  - *“Ik heb mijn werkzaamheden gedoneerd aan horecabedrijven die het nu zwaar hebben. Het betreft grafisch ontwerp en dtp werkzaamheden.”*
  - *“Met de gehele straat appeltaarten gebakken voor een ouderen verzorgingstehuis met de inzet/medewerking van de lokale ondernemers.”*
- Verzorgen van maaltijden:
  - *“Ik kook voor een paar oudere mensen in de buurt.”*
  - *“Vanuit Loods maken we 3x per week afhaalmaaltijden en zoeken we contact (op afstand) bij het ophalen.”*
  - *“Koken voor daklozen”*
- Vraag en aanbod bij elkaar brengen:
  - *“Starten plaatselijke facebookpagina om hulpvraag - en hulpaanbod bijeen te brengen”*
  - *“Buren app aangemaakt waarop mijn directe buren hulp kunnen vragen en aanbieden.”*
  - *“Via bestuur wijkvereniging aanbieden van platform van vraag en aanbod op terreinen van zorg en welzijn aan wijkbewoners.”*
- Andere initiatieven:
  - *“Ik ben docent. Naast mijn werk voor mijn eigen school help ik een aantal leerlingen van andere scholen met hun huiswerk.”*
  - *“Mondkapjes en brillen inleveren bij middenstanders in de zorg.”*
  - *“Ik geef met een aantal meiden via online kanalen dansles aan kinderen zodat deze toch kunnen bewegen.”*

6. Instanties en overheid

Er is veelal vertrouwen in de aanpak van de coronacrisis door overheidsinstanties en de gezondheidszorg. Ook in de aanpak van de gemeente hebben de meeste respondenten veel tot redelijk wat vertrouwen. Zes procent heeft hier weinig tot geen vertrouwen in. Respondenten kunnen met hun vragen redelijk tot goed terecht bij diverse organisaties, zoals de huisarts, school en gemeente. Het merendeel is tevreden over de informatievoorziening over de coronacrisis in het algemeen. Zij kunnen de juiste informatie vinden (85%) en vinden de informatie duidelijk (76%).

6.1 Vertrouwen in instanties

Er is veelal vertrouwen in de aanpak van overheidsinstanties en gezondheidszorg

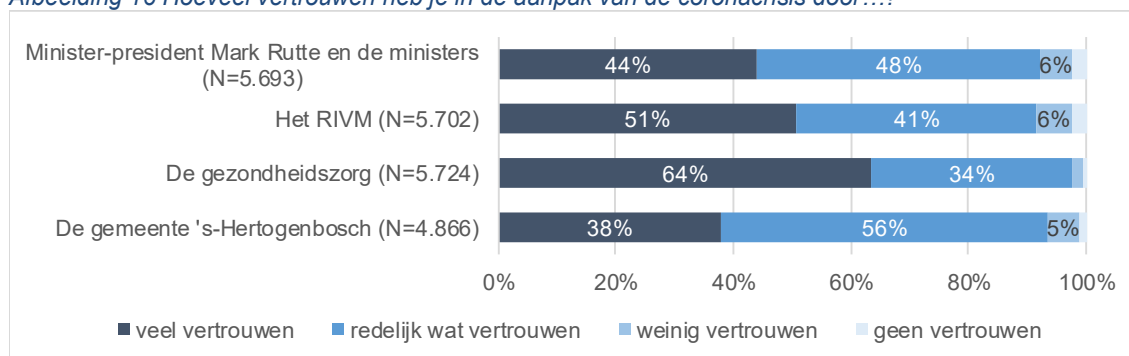
Bijna twee derde van de respondenten heeft veel vertrouwen in de gezondheidszorg als het gaat om de aanpak van de coronacrisis. Nog eens een derde heeft hier redelijk wat vertrouwen in. Ook het vertrouwen in de aanpak van het RIVM is groot. Het merendeel heeft hier veel vertrouwen in (51%), nog eens 41% heeft hier redelijk wat vertrouwen in. In de aanpak van de Minister-President Mark Rutte en de ministers heeft 44% veel vertrouwen en 48% redelijk wat vertrouwen. 8% heeft hierin geen of weinig vertrouwen. De resultaten zijn vergelijkbaar met die van het Brabantpanel.

Bijna vier op de tien hebben veel vertrouwen in aanpak van de gemeente

De meeste respondenten hebben redelijk tot veel vertrouwen in de aanpak van de coronacrisis door de gemeente 's-Hertogenbosch. Zes procent heeft hier weinig tot geen vertrouwen in. 38% van respondenten geeft aan veel vertrouwen te hebben in de aanpak van de gemeente 's-Hertogenbosch. Terwijl van de leden van het Brabantpanel 29% aangeeft veel vertrouwen te hebben in de aanpak van hun eigen gemeente.

Aan de respondenten die geen of weinig vertrouwen hebben in de aanpak door de gemeente, is gevraagd of zij hier een toelichting op willen geven. Respondenten noemen hier bijvoorbeeld: te weinig handhaving van de regels, gemeente is weinig zichtbaar, gemeente toont te weinig initiatief, gemeente is niet daadkrachtig en de gemeente doet te weinig voor ondernemers ZZP'ers. Ook wordt genoemd dat de gemeente gewoon de landelijke richtlijnen opvolgt en dat men daar weinig of geen vertrouwen in heeft.

Afbeelding 16 Hoeveel vertrouwen heb je in de aanpak van de coronacrisis door...?

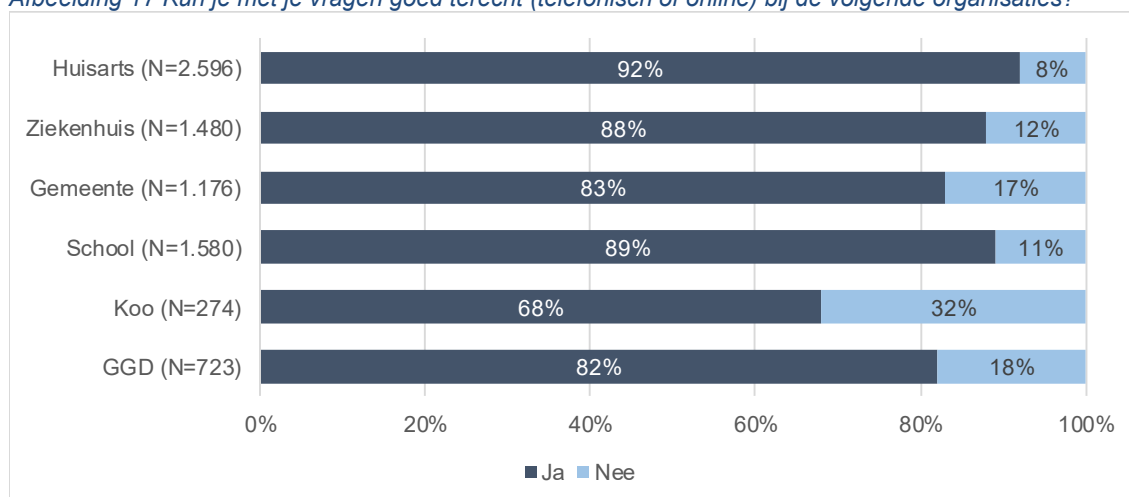
6.2 Informatie

Respondenten kunnen met hun vragen redelijk tot goed terecht bij organisaties

Aan de respondenten is gevraagd of zij bij een aantal organisaties goed terecht kunnen met hun vragen (telefonisch of online). Vooral voor de huisarts, school en het ziekenhuis zijn de meeste respondenten hier positief over. Zo'n 9 op de 10 geven aan dat zij hier goed terecht kunnen met hun vragen. Iets minder tevreden zijn de respondenten over de gemeente, GGD en Koo¹. Over Koo geeft een derde aan dat zij hier niet goed terecht kunnen met hun vragen over corona. Voor de gemeente en de GGD antwoordt respectievelijk 17% en 18% dat zij hier niet goed terecht kunnen met hun vragen. Onder het Brabantpanel is het aandeel dat vindt dat zij niet goed terecht kan bij de GGD iets kleiner (12%).

Respondenten uit eenoudergezinnen geven verhoudingsgewijs vaker aan dat zij niet goed bij de gemeente terecht kunnen met hun vragen. Respondenten uit de wijk Zuid geven vaker dan gemiddeld aan dat zij niet goed bij de huisarts terecht kunnen met vragen. En respondenten uit de Binnenstad kunnen vaker dan gemiddeld niet goed bij school terecht met hun vragen.

Afbeelding 17 Kun je met je vragen goed terecht (telefonisch of online) bij de volgende organisaties?

Als respondenten met bepaalde organisaties geen contact hadden gehad/gezocht in de coronacrisis, konden zij antwoorden 'niet van toepassing'. Het aantal respondenten dat de vraag heeft beantwoord, verschilt daarom per organisatie.

Merendeel tevreden over de informatievoorziening

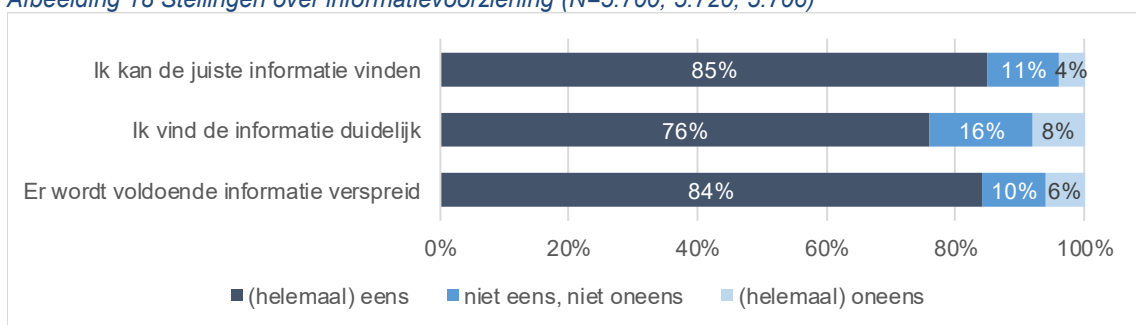
Aan de respondenten zijn enkele stellingen voorgelegd over de informatie die over het coronavirus en de coronacrisis verspreid wordt. Zoals informatie via tv, kranten, radio, internet, sociale media en op websites. De meeste respondenten kunnen de juiste informatie vinden (85%) en vinden dat er voldoende informatie wordt verspreid (84%). Over de duidelijkheid van de informatie zijn zij iets minder positief, maar nog steeds vindt een ruime meerderheid (76%) de informatie duidelijk. Acht procent is het daar niet mee eens.

¹ Koo is het informatie- en adviespunt voor het sociaal domein in 's-Hertogenbosch. Tijdens de coronacrisis zijn de Koo-wijkpleinen gesloten en is Koo alleen telefonisch en per e-mail bereikbaar.

Onder het Brabantpanel is men iets tevredener over de duidelijkheid van de informatie (83%). Maar in het Brabantpanel zijn de respondenten minder positief over de stelling 'er wordt voldoende informatie verspreid' (55%).

Aan de respondenten die bij één of meer stellingen hebben aangegeven dat zij het hiermee (helemaal) oneens zijn, is gevraagd een toelichting te geven. Daarbij wordt bijvoorbeeld genoemd: informatie is tegenstrijdig of onduidelijk, informatie verandert steeds, diverse instanties/experts geven verschillende informatie, er is teveel informatie beschikbaar, veel nepnieuws in omloop en cijfers over aantal besmettingen en overlijdens zijn onduidelijk. De toelichtingen die de respondenten geven gaan vrijwel allemaal over de landelijke informatievoorziening. Slechts enkele respondenten geven een opmerking over de gemeentelijke informatievoorziening. Bijvoorbeeld dat zij vinden dat de gemeente te weinig communiceert.

Afbeelding 18 Stellingen over informatievoorziening (N=5.700; 5.720, 5.706)

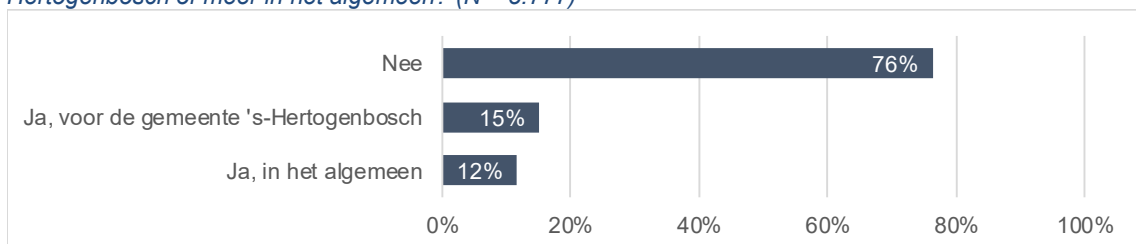
7. Tot slot

Een kwart van de respondenten heeft tips of opmerkingen gegeven voor de gemeente 's-Hertogenbosch of in meer algemene zin. De belangrijkste tips voor de gemeente gaan over handhaving en communicatie. In meer algemene zin blijkt dat respondenten vinden dat er op het moment veel negatieve informatie wordt gegeven.

7.1 Tips en opmerkingen

Tot slot is de respondenten gevraagd of ze nog tips of opmerkingen over dit onderwerp voor de gemeente 's-Hertogenbosch hebben, of meer in het algemeen. Driekwart antwoordde op deze vraag 'nee'. 15% geeft aan tips of opmerkingen voor de gemeente te hebben, 12% heeft meer algemene tips of opmerkingen.

Afbeelding 19 Heb je tot slot nog tips of opmerkingen over dit onderwerp voor de gemeente 's-Hertogenbosch of meer in het algemeen? (N = 5.777)

Belangrijkste tips voor gemeente: beter handhaven en communicatie

In totaal hebben bijna 880 respondenten tips en opmerkingen voor de gemeente 's-Hertogenbosch gegeven. Ongeveer 40% hiervan kan onder twee categorieën geplaatst worden: beter handhaven en communicatie. Wat betreft het laatste geven respondenten vooral aan dat de gemeente weinig zichtbaar is en proactiever mag communiceren. Zij zoeken informatie nu veelal zelf op of maken gebruik van landelijke informatie.

- Beter handhaven
  - *"A.u.b. goed handhaven op straat."*
  - *"Controleer meer de openbare plaatsen zoals parken en bossen."*
  - *"Handhaven! Mensen luisteren blijkbaar niet en komen toch dicht bij je of gaan "chillen", daar mag best hard tegen opgetreden worden."*
- Communicatie gemeente
  - *"Communiqueer over Corona zaken in de wijkbladen, ook in andere talen."*
  - *"Geef meer informatie over initiatieven in Den Bosch en wat er hier allemaal gebeurt. Hoe staat er voor met drukte in de Bossche broek etc."*
  - *"Ik zie en hoor veel vanuit de landelijke aanpak, weinig over de gemeente."*

Verder zijn er nog heel veel verschillende tips en opmerkingen gemaakt. In de volgende afbeelding worden de onderscheiden categorieën gepresenteerd. Hoe groter het woord, des te vaker is er een tip of opmerking over die categorie gegeven.

Afbeelding 20 Heb je tot slot nog tips of opmerkingen over dit onderwerp voor de gemeente 's-Hertogenbosch of meer in het algemeen?' - ja, voor de gemeente 's-Hertogenbosch (N = 876)

Belangrijkste opmerking algemeen: nu veel negatieve informatie

In totaal hebben 650 respondenten tips en opmerkingen in meer algemene zin gegeven. 14% van de respondenten vindt dat er op dit moment (te) veel negatieve informatie wordt gegeven. Deze categorie is hiermee het meest genoemd. Enkele voorbeelden:

- “98% van alle informatie is erg verdrietig en heel eng, probeer misschien wat positievere verhalen te geven, dat geeft ons allemaal hoop.”
- “Laat ook weten als er weer mensen zijn genezen.”
- “Ook beetje positieve berichten naar buiten laten komen, die hoor je maar weinig.”

Verder wordt ook vaak genoemd het meer testen en de behoefte aan duidelijke informatie. Ook betere handhaving wordt (meer in algemene) zin relatief vaak genoemd.